

PATVIRTINTA

Molėtų rajono savivaldybės tarybos
2023 m. vasario 23 d. sprendimu Nr.B1-21

MOLĖTŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2021 METŲ VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS ATASKAITA

Parengė
Utenos rajono
savivaldybės visuomenės
sveikatos biuro visuomenės
sveikatos specialistė, vykdanči
visuomenės sveikatos
stebėseną, Agnė Dubakienė

2022

TURINYS

ĮVADAS.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
DEMOGRAFINĖ SITUACIJA.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
2021 METŲ MOLĖTŲ RAJONO SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS Klaida! Žymelė neapibrėžta.	
SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
1. Prioritetinė problema. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu / standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv. Klaida!	Žymelė neapibrėžta.
2. Prioritetinė problema. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyv.	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
3. Prioritetinė problema. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
SUAUGUSIŲJŲ GYVENSENOS STEBĖSENOS RODIKLIAI	18
IŠVADOS	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
REKOMENDACIJOS.....	Klaida! Žymelė neapibrėžta.

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Molėtų rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII-964 „Dėl Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijos patvirtinimo“ (toliau – Lietuvos sveikatos strategija), tikslai ir jų uždaviniai.

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetas kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms.

Lietuvos sveikatos strategijos strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni, pailgėtų jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai.

Lietuvos sveikatos strategijoje nustatyti šie 4 tikslai:

1. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį;
2. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką;
3. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą;
4. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius.

Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais:

- Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalas;
- Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema sveikstat.hi.lt;
- Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybinis registras;
- Higienos instituto informacija;
- Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos informacija.

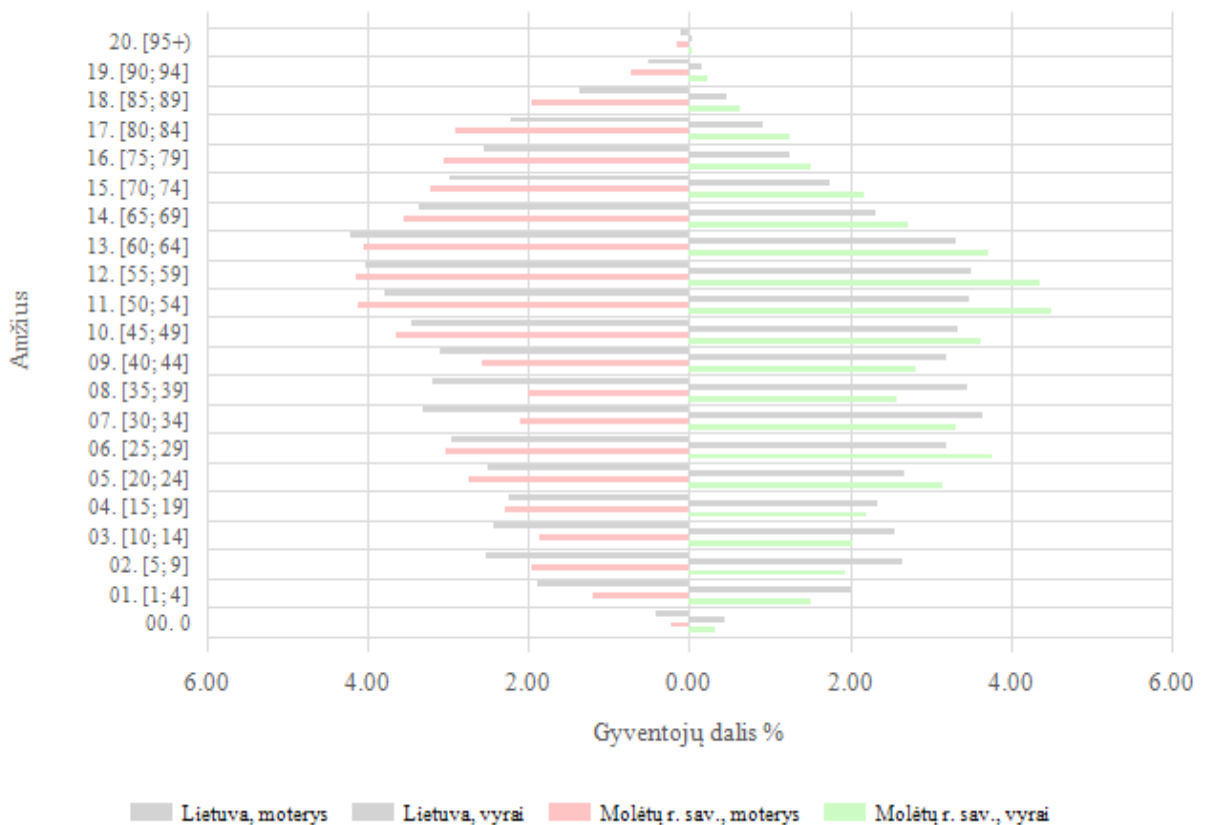
Nuo 2019 m. nėra teikiamas rodiklis Socialinės rizikos šeimų skaičius 1000 gyventojų, kadangi Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. birželio 19 d. įsakymu Nr. A1-296 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. liepos 28 d. įsakymo Nr. A1-212 „Dėl Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitos savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyboje (skyriuje) tvarkos aprašo patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ nuo 2018 m. liepos 1 d. panaikinta Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus apskaita ir šios apskaitos tvarka. Taip pat nepateikiami viešai tiekiamo geriamo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo vartotojams duomenys, nes Lietuvos statistikos

departamentas neteikia namų ūkių skaičiaus.

DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Molėtų rajono savivaldybėje 2021 m. gyveno 16 874 žmonės, tai yra 279 gyventojais mažiau, nei 2020 m. 2022 m. išankstiniais duomenimis Molėtų rajono savivaldybėje užfiksuota 16 872 nuolatinių gyventojų. 2021 m. gyveno: vaikai iki 17 m. – 2322 asmenys, suaugusieji – 14552, vaisingo amžiaus moterys (nuo 15 iki 49 m.) – 3100. Molėtų rajone pastebima gyventojų senėjimo tendencija (1 pav.).

Amžiaus profilis, 2021

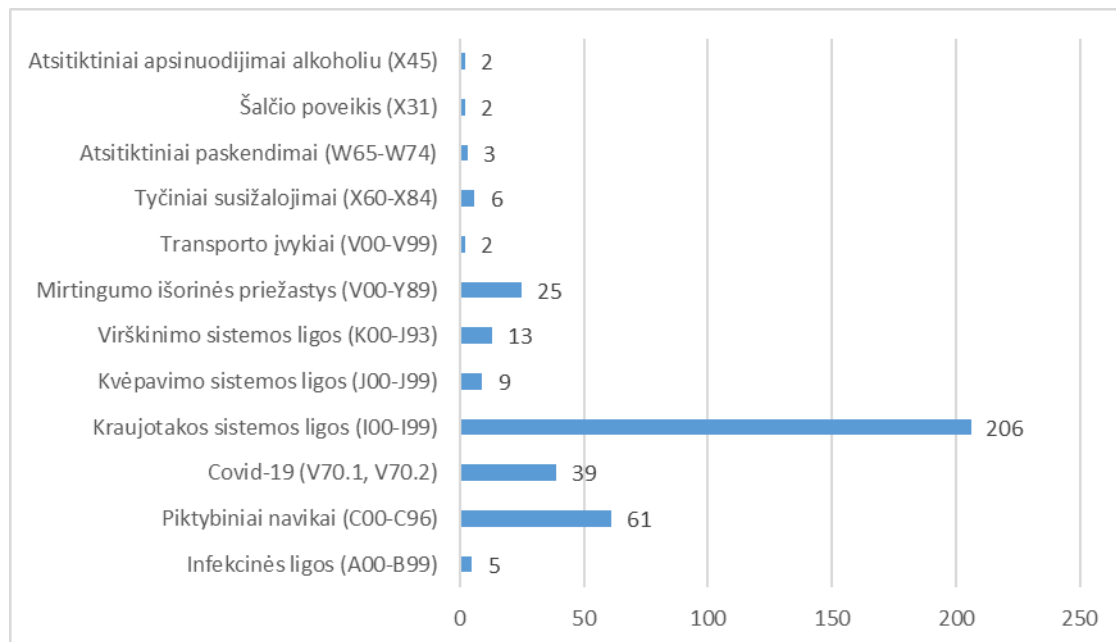

1 pav. Molėtų rajono savivaldybės demografinis medis

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Naudojantis Higienos instituto duomenimis, visų mirties priežasčių paieškos priemone, mirusių asmenų skaičius Lietuvoje 2021 m. mirė 47 746 žmonės, t. y. 4 199 asmenimis daugiau negu 2020 metais. Keturios pagrindinės mirties priežastys – kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai, išorinės mirties priežastys ir COVID-19 liga – sudarė 84,2 proc. visų mirties priežasčių. Nuo kraujotakos sistemos ligų mirė beveik pusė, t. y. 48,2 proc. visų mirusiųjų. Nuo piktybinių navikų mirė 16,2 proc., nuo COVID-19 ligos – 14,7 proc., o dėl išorinių mirties priežasčių – 5,1 proc. visų mirusiųjų.

2 pav. matome Molėtų rajono savivaldybės įvardintas mirties priežastis pagal Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registro duomenis. Daugiausiai mirė nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) – 206 žmonės (90 vyrų ir 116 moterų), antroje vietoje piktybiniai navikai (C00-C96) – 61 žmogus (37 vyrai ir 24 moterys), trečioje vietoje COVID-19 liga (V70.1, V70.2) – 39 gyventojai (21 vyras ir 18 moterų).

2 pav. Molėtų rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas pagal priežastis 2021 metais (asmenų skaičius)

Šaltinis: Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras

Iš viso Utenos apskrityje (tai yra Anykščių r. sav., Ignalinos r. sav., Molėtų r. sav., Utenos r. sav., Visagino sav., Zarasų r. sav.) 2021 m. mirė 2840 žmonės, iš kurių daugiausiai žmonių neteko Utenos r. sav. (715 gyv.), Anykščių r. sav. (593 gyv.), Molėtų r. sav. (386 gyv.).

Socioekonominė situacija savivaldybėje. 2021 m. ilgalaikio nedarbo lygis Molėtų rajone buvo didesnis, lyginant su Lietuvos vidurkiu (2021 m. be darbo buvo 620 gyventojų, 2020 m. – 377, tai rodo, kad ilgalaikio ne darbo lygis padidėjo). Socialinės pašalpos gavėjų skaičius Molėtų rajone taip pat yra didesnis lyginant su Lietuvos vidurkiu (Molėtų r. 25,9/1000 gyv., o Lietuvos vidurkis 23,8/1000gyv.). Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose skaičius Molėtų rajone šiek tiek didesnis, lyginant su Lietuvos vidurkiu (Molėtų r. 315,9/1000 gyv., o Lietuvos vidurkis 315,2/1000 gyv. 2021 m. (15-17 m.) gimdyvių šioje amžiaus grupėje nebuvo.

Sveikata savivaldybėje. Du metus iš eilės, tai yra 2020 ir 2021 m. Molėtų rajone nebuvo nei vieno asmens, kuris būtų susižeidęs ar žuvęs darbo vietoje (2019 m. – 1, 2018 m. – 2). Tačiau 2021 m. bandė žudyti 8 Molėtų rajono gyventojai, o nusižudė 6 asmenys (2020 m. nusižudė – 11, 2019 m. –7). Sergamumas tuberkulioze Molėtų rajone yra šiek tiek mažesnis už Lietuvos vidurkį (Molėtų r. 1,8/10 000 gyv., Lietuvos vidurkis 1,9/10 000 gyv.). Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, Molėtų rajone rodiklis yra didesnis lyginant su Lietuvos vidurkiu (Molėtų r. 59,6/10 000 gyv., o Lietuvos vidurkis 57,1/10 000 gyv.). 2021 m. Molėtų rajone nebuvo nei vieno žmogaus, kuris būtų miręs dėl narkotikų sąlygotų priežasčių, bet mirtingumas dėl alkoholio sąlygotų priežasčių yra žymiai didesnis lyginant su Lietuvos vidurkiu (Molėtų r. 41,4/100 000 gyv., o Lietuvos vidurkis 24,2/100 000 gyv.). Mirtingumas nuo išorinių

priežasčių, nuo kraujotakos ir cerebrovaskulinių ligų yra didesnis lyginant su Lietuvos vidurkiu. 2021 m. nuskendo 3 Molėtų rajono gyventojai, dėl to šis rodiklis yra raudonoje zonoje.

3. 2021 METŲ MOLĖTŲ RAJONO SVEIKATOS IR SU SVEIKATA SUSIJUSIŲ RODIKLIŲ PROFILIS

Pirmoje 1 lentelės skiltyje pateikiamas rodiklio pavadinimas, antroje skiltyje Molėtų rajono savivaldybės reikšmės (tendencija, kaip kito per metus, Molėtų rajono sav. rodiklis, kiekis (skaičius), 3 metų vidurkis ir Molėtų rajono sav. santykis su Lietuvos vidurkiu), trečioje skiltyje matome Lietuvos reikšmes (Lietuvos rodiklis, blogiausias/geriausias Lietuvos sav. reikšmes bei sritis, kaip atrodo Molėtų rajono sav. palyginus su Lietuvos vidurkiu, pažymėta juodu brūkšneliu).

1 lentelė

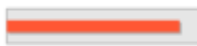
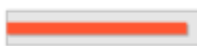
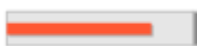

Tendencija: Nekinta Didėja Mažėja Geriau Blogiau Panašus

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės reikšmės					Lietuvos reikšmės			
		Tend.	Rod.	Kiekis	3 metų vidurkis	Sant.	Rod.	Blog.	Sritis	Ger.
Strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir pailgėtų jų gyvenimo trukmė, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai										
1.	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė		71.2	71	72.5	0.96	74.2	68.5		81.7
2.	Išvengiamas mirtingumas proc.		32.6	126	0.0	1.19	27.3	34.0		19.5
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį										
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą										
3.	Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyv.		35.5	6	46.9	1.76	20.2	69.1		0.0
	Standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60-X84) 100 000 gyv.		26.6	6	39.5	1.39	19.1	59.6		0.0
3 ¹ .	Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyventojų		47.3	8	52.7	1.26	37.4	65.0		0.0
4.	Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyv.		46.3	55	57.0	1.53	30.3	133.2	-	17.2
5.	Socialinės rizikos šeimų sk. 1000 gyv. (2018)		5.7	101	5.8	1.73	3.3	8.5		0.3
6.	Ilgalaikio nedarbo lygis, %		6.1	620	0.0	1.22	5.0	13.1		1.5
7.	Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv.		-17.1	-289	-1.7	14.25	-1.2	-26.2		83.2

1.2. Sumažinti socialinę ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu										
8.	Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V00-Y98) 100 000 gyv.	↓	147.9	25	146.5	1.71	86.5	202.8		31.0
	Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V00-Y98) 100 000 gyv.	↓	131.6	25	130.9	1.59	82.8	169.0		21.9
9.	Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, sk. 1000 gyv.	→	321.1	531	0.0	1.02	315.2	570.0		112.4
10.	Socialinės pašalpos gavėjų sk. 1000 gyv.	↓	26.1	442	28.1	1.10	23.8	74.8		3.2
11.	Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.	→	1.8	3	0.0	0.95	1.9	6.1		0.0
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką										
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą										
12.	Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.	—	0.0	0	0.0	0.00	1.0	3.8		0.0
13.	Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyv.	→	63.8	26	0.0	0.51	124.8	167.1		63.8
14.	Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv.	↓	59.6	61	59.8	1.04	57.1	134.6		40.9
15.	Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A09) 10 000 gyv.	→	10.1	17	0.0	0.47	21.7	85.5		0.0
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį										
16.	Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	↑	17.8	3	17.6	3.49	5.1	26.5		0.0
	Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyv.	↑	21.2	3	18.5	4.33	4.9	22.6		0.0

17.	Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	23.7	4	27.3	1.31	18.1	69.6		0.0
	Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyv.	↑	22.1	4	23.2	1.27	17.4	64.1		0.0
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių										
18.	Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyv.	↓	11.8	2	11.7	1.79	6.6	19.5		0.0
	Standartizuotas mirtingumo dėl transport įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyv.	→	10.3	2	12.3	1.63	6.3	19.7		0.0
19.	Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	-	0.0	0	0.0	0.00	1.6	9.7		0.0
20.	Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) sk. 100 000 gyv.	→	3.6	6	0.0	0.71	5.1	10.9		0.0
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą										
21.	Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kv. km	↓	135.6	136	138.2	0.15	932.7	32956.2		38.8
22.	Viešai tiekiamo geriamo vandens prieinamumas vartotojams proc.	-	Duomenų nėra, nes Lietuvos statistikos departamentas neteikia namų ūkių skaičiaus	-	-	-	-	-	-	-
23.	Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams proc.	-	Duomenų nėra, nes Lietuvos statistikos departamentas neteikia namų ūkių skaičiaus.	-	-	-	-	-	-	-
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenimą ir jos kultūrą										
3.1. Sumažinti alk. gėrimų, tabako, neteisėtą narkotinių ir psich. medžiagų vartojimą ir prieinamumą										
24.	Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyv.	-	0.0	0	0.0	0.00	2.9	16.0		0.0
	Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu	-	0.0	0	0.0	0.00	2.9	22.3		0.0

	rodiklis 100 000 gyv.										
	Mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv.	↓	41.4	7	39.1	1.71	24.2	80.5		0.0	
25.	Standartizuotas mirtingumo dėl prižasčių, susijusių su alkoholio vartojimu rodiklis 100 000 gyv.	↓	38.7	7	38.4	1.67	23.2	80.0		0.0	
26.	Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrobanda 100 000 gyv.	↓	19,5	2	27.0	0.24	82,7	460.0	-	0.0	
27.	Gyvenojų skaičius, tenkantis 1 licencijai verstitis mažmenine prekyba tabako gaminiais	→	145.7	16901	0.0	0.73	198.7	68.7		378.0	
28.	Gyvenojų skaičius, tenkantis 1 licencijai verstitis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	↓	117.4	16901	120.5	0.67	174.7	35.3		350.0	
3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius											
29.	Kūdikų, išimtinai žindytų krūtimi iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	→	25.2	17	24.9	0.70	36.2	1.5	-	51.1	
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius											
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais											
30.	Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.	↓	16.4	276	26.0	1.09	15.0	30.2		9.8	
31.	Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo kompliacijų skaičius 1 000 gyv.	↓	1.9	28	2.5	1.19	1.6	3.0		0.7	
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą											
32.	Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	→	2.5	42	2.63	1.38	1.8	1.6	-	6.8	
33.	Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyv.	→	7.0	12	7.0	0.96	7.3	2.8	-	14.1	

34.	Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis 1 gyv.	↓	7.8	132094	7.7	0.88	8.9	11.7		6.6
35.	NETEKO GALIOS: 2017 12 13 įsakymu Nr. V-1423 (nuo 2018 01 01) (TAR, 2017, Nr.2017-20147)									
36.	Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyv.	→	1.8	3	0.0	0.95	1.9	6.1		0.0
37.	Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-A64) 10 000 gyv.	→	2.4	4	0.0	1.41	1.7	4.7		0.0
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą										
38.	Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių	–	0.0	0	0.0	0.00	3.0	32.3		0.0
39.	2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epediminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.	→	96.1	77	0.0	1.09	88.2	65.6		100.0
40.	1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomieliito ir B tipo Haemophilus influenzae infekcijos vakcinos (3 dozės) skiepavimo apimtys	→	89.7	61	0.0	1.00	89.4	63.0		98.2
41.	Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	→	45.0	475	0.0	3.91	11.5	1.8		48.5
42.	Vaikų neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	↑	19.8	253	18.2	0.87	22.7	10.1		36.3
43.	Paauglių (15–17 m.) gimdymų sk. 1000 gyv.	–	0.0	0	0.0	0.00	2.8	12.8		0.0
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę										

44.	Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	➔	1218.9	206	1163.8	1.48	822.5	1541.2		397.7
	Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sist. ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyv.	➔	959.3	206	926.5	1.20	801.9	1424.1		582.8
45.	Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv.	➔	360.9	61	314.4	1.30	276.7	439.4		132.6
	Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C96) 100 000 gyv.	➔	280.9	61	249.7	1.08	260.6	391.0		164.7
46.	Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	⬇	307.7	52	335.9	1.65	186.6	503.0		83.0
	Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyv.	⬇	235.6	52	264.5	1.31	180.0	394.6		75.7
47.	Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	➔	59.8	101	56.2	0.86	69.6	102.7		38.7
48.	Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	➔	34.3	923	0.0	0.75	45.7	11.2		62.0
49.	Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	➔	41.1	1471	0.0	0.76	53.8	34.0		76.7
50.	Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos programoje	➔	48.4	3000	0.0	1.00	48.4	24.2		67.5
51.	Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi asmenų, priskirtų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos	➔	47.6	1873	0.0	1.00	47.5	24.9		71.7

ir prevencijos priemonių finansavimo programoje									
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

8 rodiklių reikšmės yra geresnės už Lietuvos vidurkį (**žalia zona**):

- Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl atsitikimų darbe, sk. 10 000 darbingo amžiaus gyv.;
- Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių/standartizuotas mirtingumas dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu/standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.;
- Apsilankymų pas gydytojus sk., tenkantis 1 gyv.;
- Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių;
- 2 m. amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės (1 dozė) skiepavimo apimtys, proc.);
- Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje;
- Paauglių (15-17 m.) gimdymų sk., 1000 gyv.

12 rodiklių reikšmės yra prastesnės už Lietuvos vidurkį (**raudona zona**):

- Vidurinė tikėtina gyvenimo trukmė;
- Išvengiamas mirtingumas proc.;
- Mirtingumas dėl savižudybių/standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60-X84) 100 000 gyv.;
- Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas dėl išorinių priežasčių/standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V00-Y98) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo/standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu/standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.;
- Gyv. sk., tenkantis 1 licenzijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais;
- Gyv. sk., tenkantis 1 licenzijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais;
- Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyv.;
- Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų/standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyv.;
- Tikslinės populiacijos dalis proc., dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje.

28 rodiklių reikšmės patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (**geltonoji zona**).

SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

Šioje dalyje analizuojamos specifinės problemos ir rodikliai, kurie Molėtų rajono savivaldybėje turi neigiamą pokytį bei blogesnius rodiklius lyginant su kitomis Lietuvos

savivaldybėmis.

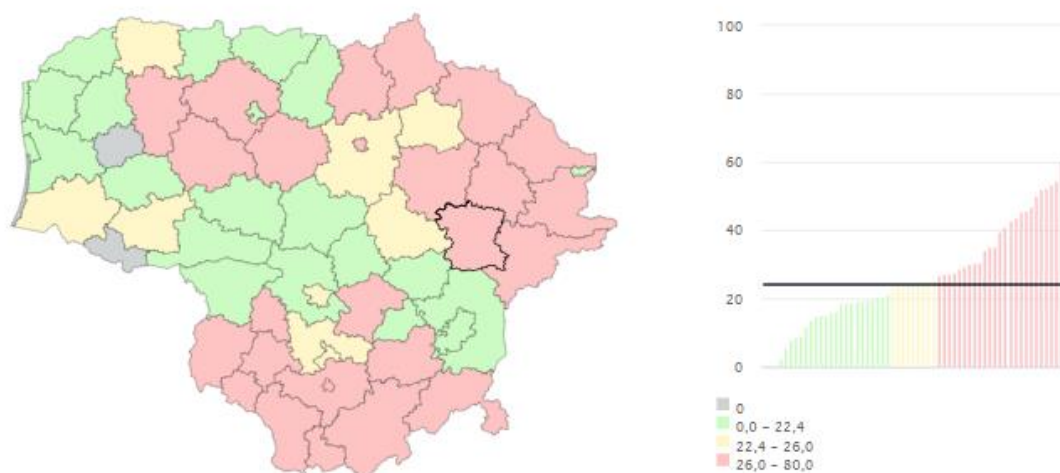
Naudojantis Higienos instituto Savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos rašymo metodinėmis rekomendacijomis, įvertinus savivaldybės visuomenės sveikatos būklę, išskyrėme 3 prioritetingas savivaldybės visuomenės sveikatos problemas.

1. **Prioritetinga problema. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu/standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.;**
2. **Prioritetinga problema. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyv.;**
3. **Prioritetinga problema. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje.**

1. Prioritetinga problema. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu/standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.

Alkoholinių gėrimų vartojimas ir priklausomybė nuo alkoholio Lietuvoje ir visame pasaulyje yra didelė sveikatos ir socialinė problema. Rizikingas ir žalingas alkoholio vartojimas kenkia ne tik pačiam vartotojui, bet ir jo artimiesiems (vaikams, negimusiems kūdikiams, šeimos nariams) bei visuomenei plačiąja prasme, įskaitant nukentėjusiuosius nuo smurto ir nusikaltimų, padarytų asmenų, apsvaigusių nuo alkoholio bei neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių (informacijos šaltinis: Higienos institutas).

Žemiau esančiame 3 pav. matome, jog mirtingumas nuo alkoholio sąlygotų priežasčių vyrauja beveik visoje Lietuvoje. 25 savivaldybės patenka į raudoną zoną, tarp jų ir Molėtų rajonas. Tik dvejose savivaldybėse (pažymėtos mėlyna spalva) mirtingumo nuo alkoholio 2021 m. nebuvo nei vieno atvejo (Rietavo ir Pagėgių sav.)

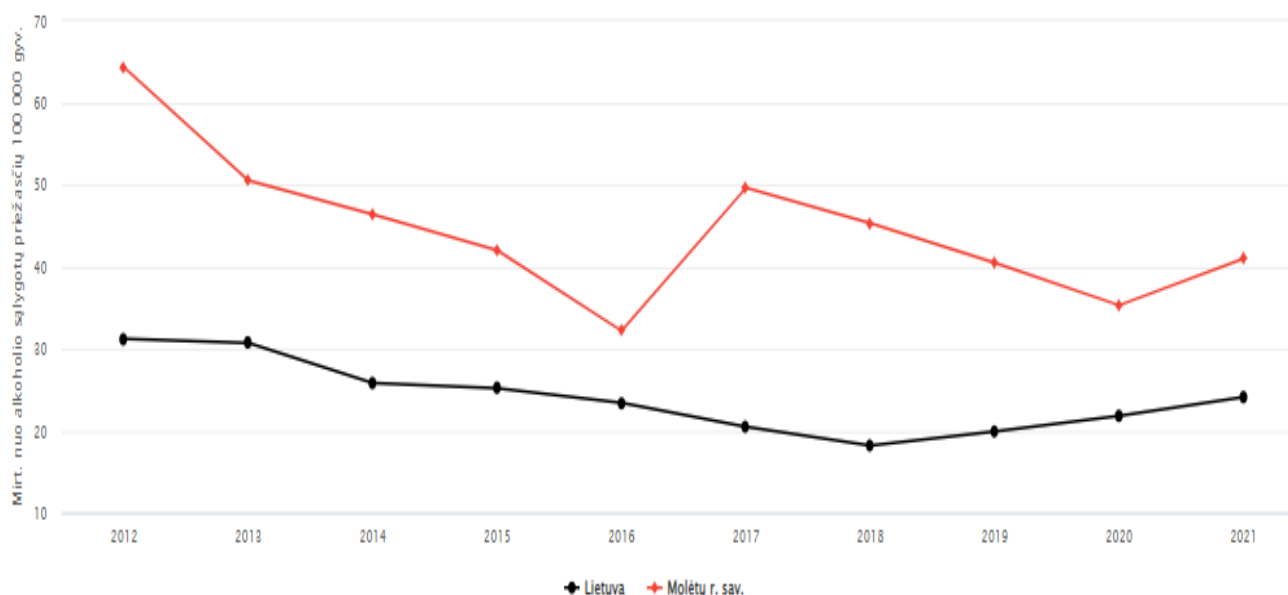

3 pav. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv. Lietuvoje ir Molėtų rajone (pažymėta juodai) 2021 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

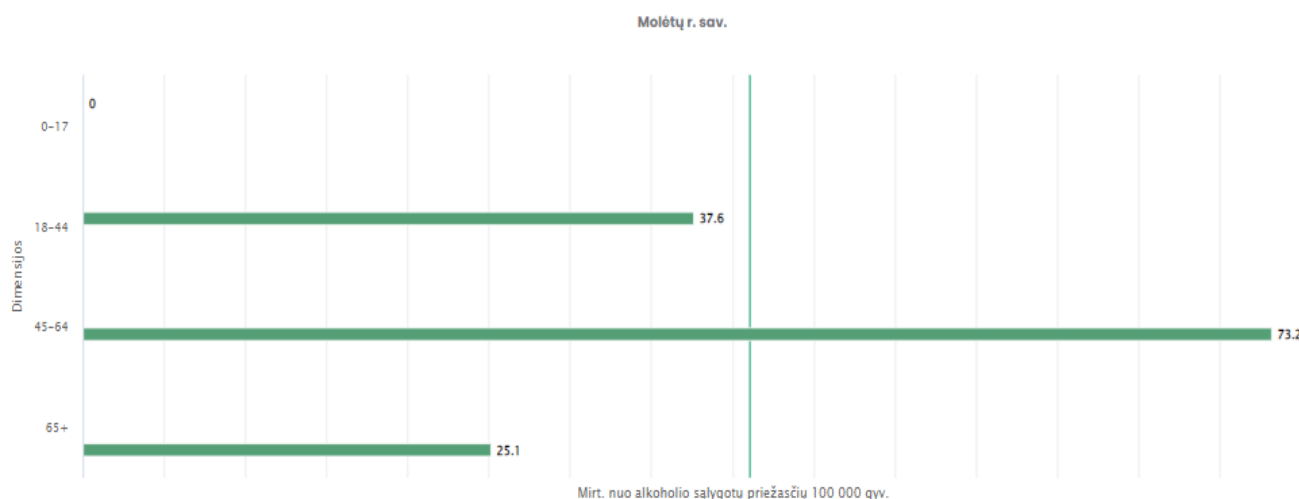
Lietuvoje 2021 metais dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, mirė 678 žmonės

(2020 m. – 608, 2019 m. – 534, 2018 m. – 507). Molėtų rajone 2021 m. netekome 7 gyventojų (2020 m. – 6, 2019 m. – 7, 2018 m. – 8). Per ketverius metus nuo alkoholio sąlygotų priežasčių mirė 28 Molėtų rajono gyventojai. Pastebime, kad keturis metus iš eilės daugėjo mirčių nuo alkoholio sąlygotų priežasčių tiek Molėtų rajone, tiek visoje Lietuvoje.

4 pav. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv. 2012-2021 metų tendencijos Molėtų rajone (raudonai) ir Lietuvoje (juodai)
Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

4 pav. stebint mirtingumo nuo alkoholio sąlygotų priežasčių rodiklio kaitą nuo 2012 m. iki 2021 m. Lietuvos mastu šis rodiklis mažėjo nuo 2012 m. iki 2018 m. 13 proc. o nuo 2019 m. iki 2021 m. pradėjo augti. Šis rodiklis Molėtų rajone jau 10 metų iš eilės viršija Lietuvos vidurkį ir yra raudonoje zonoje.

5 pav. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv. pagal amžiaus grupes Molėtų rajone 2021 m.
Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

5 pav. matome, kad Molėtų rajone mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, pagal amžiaus grupes didžiausias yra tarp 45–64 metų asmenų. Nuo 0-17 metų amžiaus grupėje nemirė nei vienas Molėtų rajono gyventojas.

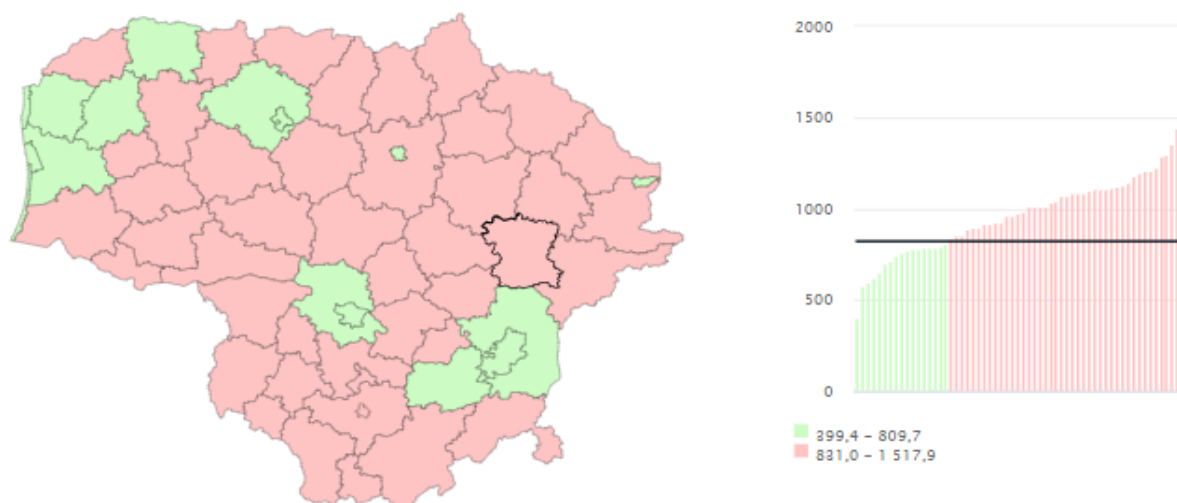
COVID-19 ligos pandemija Lietuvoje pareikalavo daugybės griežtų, žmonių judėjimą ir

laisvę varžančių priemonių. Įvairūs apribojimai (draudimas lankyti artimuosius, kelionių, pramogų draudimai, izoliacija, asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo apribojimai) neigiamai paveikė žmonių emocinę ir fizinę sveikatą. COVID-19 ligos pandemija turėjo reikšmės didėjančiam alkoholio vartojimui.

2. Prioritetinė problema. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyv.

Lietuvoje nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 23 037 žmonės, ir tai yra viena iš dažniausių mirties priežasčių Lietuvoje. Iš viso Molėtų rajone 2021 m. dėl šios priežasties mirė 206 asmenys (iš viso 2021 m. mirusių asmenų dėl visų priežasčių – 386), tai sudaro daugiau nei pusė 53,4 proc. visų mirčių (2020 m. – 223, 2019 m. – 167, 2018 m. – 218, 2017 m. – 209 mirtys). Per 5 metus Molėtų rajone netekome 1 023 gyventojų. Molėtų rajone didžiausias mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų buvo 65+ amžiaus grupėje.

6 pav. matome, kad didesnėje dalyje Lietuvos vyrauja mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų. Žemėlapyje net 43 savivaldybės patenka į raudoną zoną, tarp kurių ir Molėtų rajonas.

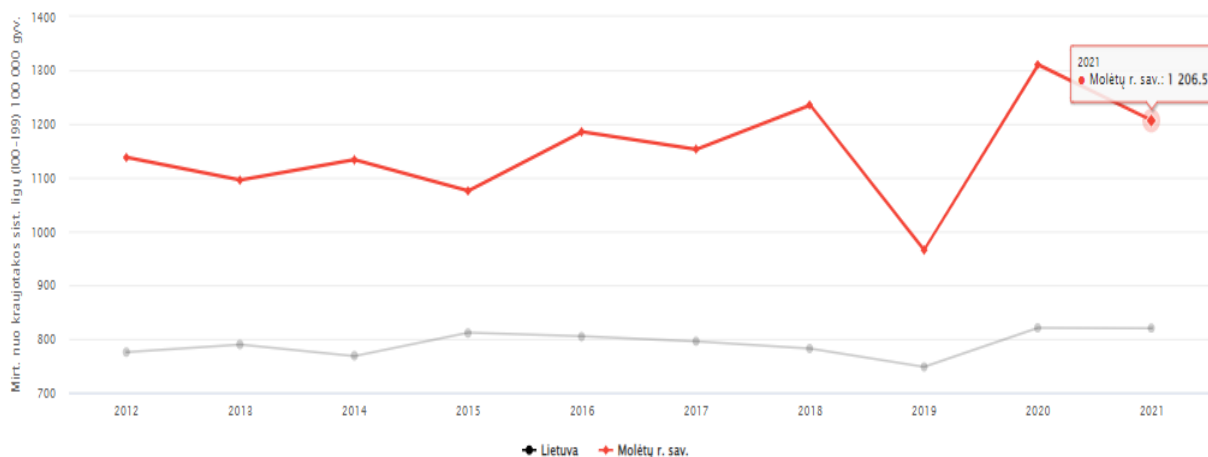

6 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv. Lietuvoje ir Molėtų rajone (pažymėta juodai) 2021 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

7 pav. matome, kad 10 metų iš eilės Molėtų rajone mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų yra didelis, palyginus su Lietuvos vidurkiu (Molėtų r. 1 206,5/100 000 gyv. o Lietuvos vidurkis 820,3/100 000 gyv.) ir užima raudoną zoną. Didžiausias mirtingumas buvo 2020 m., o mažiausias 2019 metais.

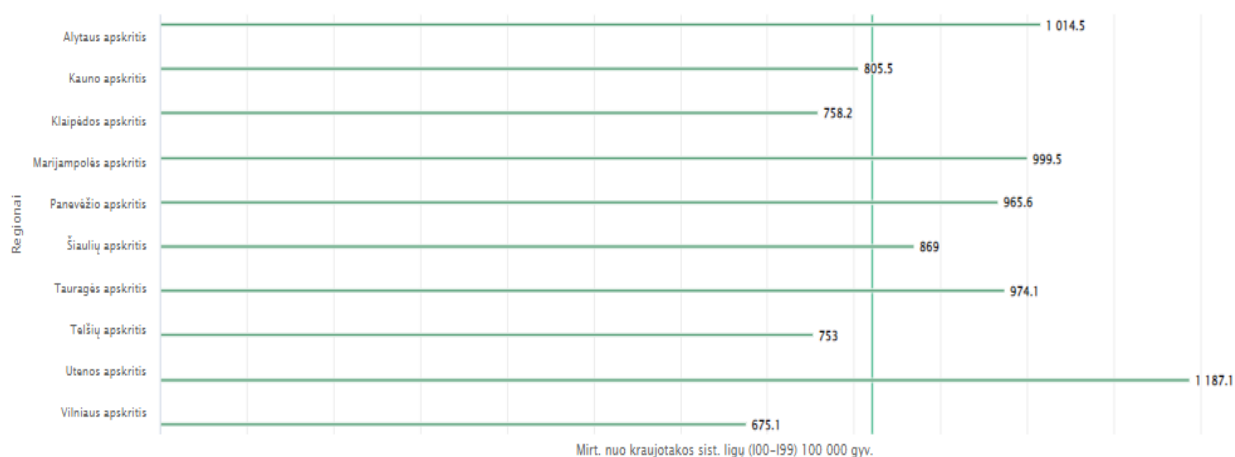
Manome, kad reikšmės rodiklio didėjimui turėjo COVID-19 ligos pandemija Lietuvoje. Prioritetas buvo COVID-19 ligos valdymas ir kontrolė. Gydytojai pacientus konsultavo nuotoliniu būdu, profilaktiniai patikrinimai buvo dalinai arba visai nevykdomi.

7 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv. 2012-2021 metų tendencijos Molėtų rajone (raudonai) ir Lietuvoje (juodai)

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

8 pav. matome mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv. pasiskirstymą pagal regionus. Didžiausias mirtingumas 2021 m. matomas **Utenos apskrityje** (1 187,1/100 000 gyv.), antroje vietoje Alytaus apskrityje (1 014,5/100 000 gyv.). Mažiausias mirtingumas Vilniaus apskrityje (675,1/ 100 000 gyv.)

8 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv. pasiskirstymas pagal regionus 2021 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

9 pav. pastebime, kad Molėtų rajone daugiausiai mirčių buvo nuo išeminės širdies ligos. Iš viso netekome 90 vyrų ir 116 moterų.

I10-I15 Hipertenzinės ligos	19
I20-I25 Išeminės širdies ligos	123
I60-I69 Cerebrovaskulinės ligos	52
Kitos kraujotakos sistemos ligos	12

9 pav. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv. Molėtų rajone 2021 m.

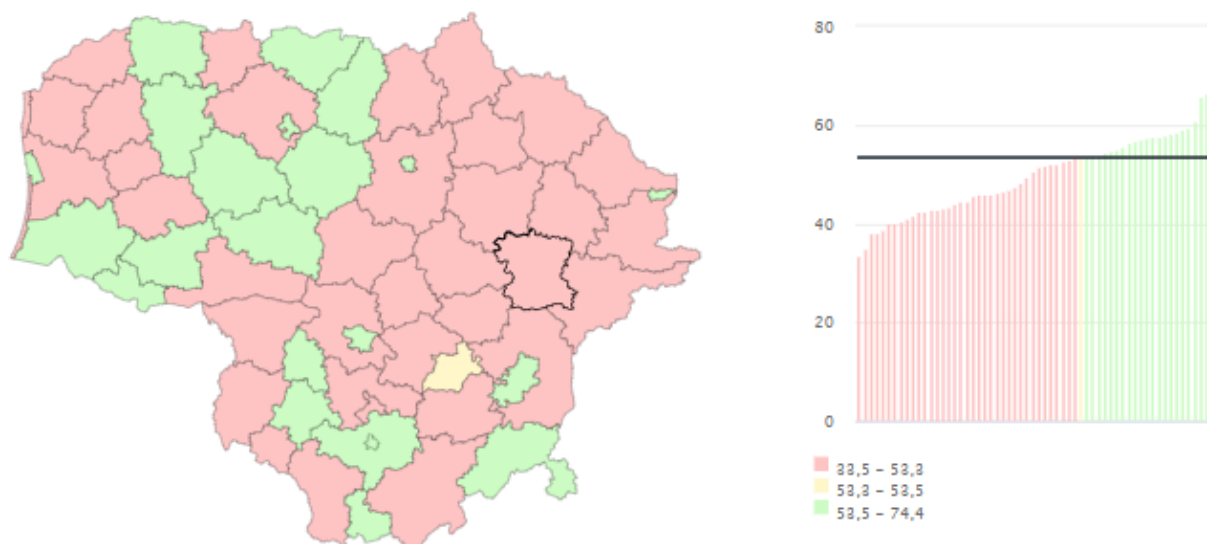
Šaltinis: Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras

3. Prioritetinė problema. Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje

Gimdos kaklelio vėžio prevencinė programa skirta moterims nuo 25 iki 59 metų (imtinei). 25-34 m. (imtinei) moterims kartą per 3 metus atliekamas gimdos kaklelio citologinis tepinėlis. 35-59 m. (imtinei) moterims kartą per 5 metus atliekamas gimdos kaklelio aukštos rizikos žmogaus papilomos viruso tyrimas (AR ŽPV) ir gimdos kaklelio citologinio tepinėlio ištyrimas skystoje terpėje (jei AR ŽVP tyrimas teigiamas). (Informacijos šaltinis: Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos).

10 pav. matome, kad tik maža dalis Lietuvos moterų naudojosi šia nemokama prevencine programa. Raudonoje zonoje matome didesnę dalį savivaldybių, į kurias patenka ir Molėtų rajonas.

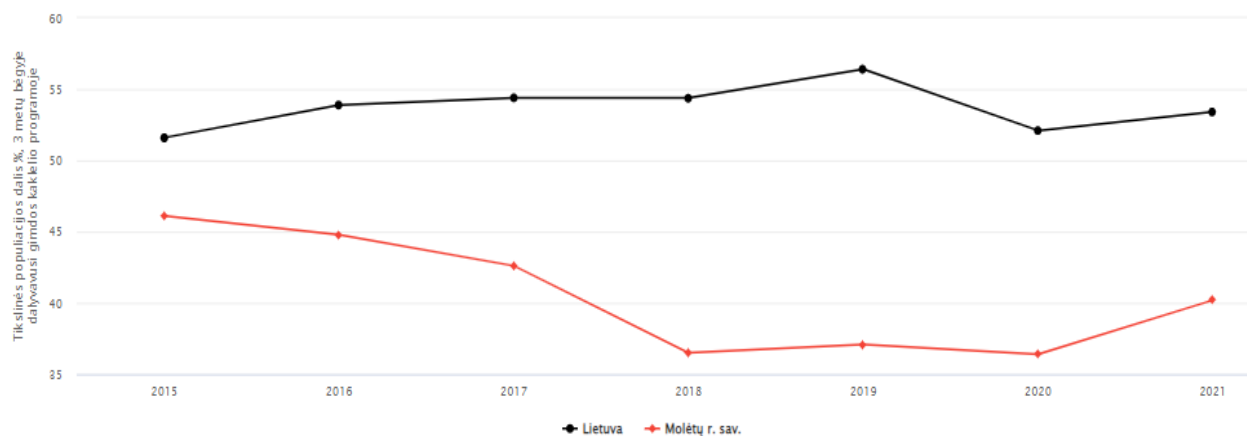
10 pav. Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi gimdos kaklelio vėžio programoje Lietuvoje ir Molėtų rajone (pažymėta juodai) 2021 m.

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2021 m. Lietuvoje šioje programoje iš viso dalyvavo 359 318 moterys. 2021 m. Molėtų rajone dalyvavo 1 471 moteris (2020 m. – 1 303, 2019 m. – 1 364, 2018 m. – 1 380).

Žemiau esančiame 11 pav. matome, kad 7 metus iš eilės Molėtų rajone dalyvavimas šioje prevencinėje programoje vyskta vangiai, o nuo 2018 metų kreivė leidžiasi dar žemiau. Lyginat su Lietuvos vidurkiu matomas 13,2 proc. skirtumas. 2021 m. Lietuvos vidurkis buvo 53,4 proc., o Molėtų rajone 40,2 proc.

Manome, kad reikšmės turėjo COVID-19 ligos pandemija Lietuvoje. Prioritetas buvo COVID-19 ligos valdymas ir kontrolė. Gydytojai pacientus konsultavo nuotoliniu būdu, profilaktiniai patikrinimai buvo dalinai arba visai nevykdomi.

11 pav. Tikslinės populiacijos dalis %, dalyvavusi gimdos kaklelio vėžio programoje, proc. 2015-2021 metų tendencijos Molėtų rajone (raudonai) ir Lietuvoje (juodai)

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registro duomenimis, 2021 m. nuo gimdos kaklelio vėžio Molėtų rajone mirė 6 moterys (4 kaimo gyventojos ir dvi miesto, kurių amžius siekė nuo 44 iki 85 metų).

SUAUGUSIŲJŲ GYVENSENOS STEBĖSENOS RODIKLIAI

2022 m. balandžio – birželio mėnesiais visose Lietuvos savivaldybėse vyko antrasis suaugusiųjų gyvenamosios stebėsenos tyrimas. Gyvensenos tyrimai savivaldybėse atliekami vadovaujantis Lietuvos respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“, kuriame nustatyta, kad savivaldybės visuomenės sveikatos biurai pagal Higienos instituto parengtą metodiką ir klausimynus ne rečiau nei kas 4 metus atlieka savivaldybės gyventojų gyvenamosios stebėsenos tyrimus.

Kiekvienoje savivaldybėje atsitiktiniu būdu buvo apklausiami 18 metų ir vyresni gyventojai. Molėtų rajone buvo apklausti 453 asmenys iš jų 200 vyrai (44,2 proc.) ir 253 moterys (55,8 proc.), 289 (18,8 proc.) kaimo ir 164 (36,2 proc.) miesto gyventojai.

Klausimynas sudarytas iš klausimų apie sociodemografinius duomenis ir apie suaugusiųjų gyvenamosios rodiklius – sveiką elgseną, rizikingą elgesį, sveikatos, gyvenimo kokybės vertinimą, laimingumą.

Gyventojų apklausa anoniminė, duomenys naudojami tik rezultatams apibendrinti.

Tyrimą organizavo ir vykdė Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, koordinavo – Higienos institutas.

Suaugusiųjų gyvenamosios tyrimo klausimynas, metodika ir ankstesnių tyrimų rezultatai paskelbti higienos instituto tinklalapyje adresu <https://www.hi.lt/lt/gyvensenos-stebesena.html>.

Molėtų rajono savivaldybės suaugusiųjų gyvenamosios rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Savivaldybės rodiklio reikšmė 2022 m.	Savivaldybės rodiklio reikšmė 2018 m.	Lietuvos vidurkis 2022 m.
Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną valgo vaisius (neskaitant sulčių), dalis procentais	38,6 	41,5	36,6
Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną valgo daržoves (neskaitant bulvių), dalis procentais	44,6 	36,7	46,1
Suaugusiųjų, kurie bent kartą valgo saldumynus, dalis procentais	16,3 	*	18,6
Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną geria gazuotus saldžiuosius gėrimus, dalis procentais	3,3 	*	5,4
Suaugusiųjų, kurie bent kartą per dieną geria energetinius gėrimus, dalis procentais	0,4 	*	1,8
Suaugusiųjų, kurie nededa papildomai druskos į paruoštą maistą, dalis procentais	48,1 	46,1	39,9
Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 dienų kasdien vartojo tabako gaminius, dalis procentais	13,7 	11,0	16,3
Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėnesių vartojo tabako gaminius, dalis procentais	13,5 	*	15,9
Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 dienų kasdien rūkė elektronines cigaretes arba naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis procentais	2,2 	1,2	5,2
Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėnesių kasdien rūkė elektronines cigaretes arba naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis procentais	2,4 	*	4,9
Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 dienų kasdien varotojo alkoholinius gėrimus, dalis procentais	1,3 	0,3	1,4

Suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 dienų kasdien varotojo alkoholinius gėrimus kartą per savaitę, ar dažniau, dalis procentais	23,6 	22,9	21,8
Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėnesių kasdien varotojo alkoholinius gėrimus kartą per savaitę, ar dažniau, dalis procentais	23,2 	13,1	18,3
Suaugusiųjų, kurie bent kartą per savo gyvenimą vartojo narkotinių ar psichotropinių medžiagų (narkotikų) be gydytojo paskyrimo, dalis procentais	8,6 	per 30 dienų – 2,7; per 12 mėnesių – 5,1.	12,0
Suaugusiųjų, kurie užsiima aktyvia fizine veikla bent po 30 min. 5 dienas per savaitę ar dažniau, dalis procentais	31,3 	39,5	28,3
Suaugusiųjų, kurie visada tamsiu paros metu nešioja atšvaitus, dalis procentais	33,3 	*	32,8
Suaugusiųjų, kurie visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu, dalis procentais	95,8 	*	91,2
Suaugusiųjų, kurie visada dėvi šalmą važiuodami dviračiu, dalis procentais	3,5 	*	6,8
Suaugusiųjų, kurie neturi nei vieno artimo žmogaus, kuriuo galėtų pasitikėti susidūrus su sunkiomis asmeninėmis problemomis, dalis procentais	3,1 	*	5,8
Suaugusiųjų, kuriuos per praėjusį mėnesį buvo apėmusi prislėgta nuotaika, nerimas labiau nei ankščiau, dalis procentais	41,7 	24,7	23,5
Suaugusiųjų, kurie savo gyvenimo kokybę vertina kaip gerą arba labai gerą, dalis procentais	61,8 	61,0	69,5
Suaugusiųjų, kurie vertina savo dabartinę sveikatos būklę vertina kaip gerą ir labai gerą, dalis procentais	50,3 	55,4	62,4
Suaugusiųjų, kurie jaučiasi laimingi ir labai laimingi, dalis procentais	41,7 	50,1	59,9
Suaugusiųjų, kurie turi ilgalaikių sveikatos problemų, dalis procentais	51,9 	*	36,9
Suaugusiųjų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bandė keisti savo gyvenseną, bet nepakeitė, dalis procentais	40,6 	*	42,6

* 2018 m. duomenų nėra

Iš antroje lentelėje pateiktų rodiklių matyti, kad Molėtų rajono gyventojų mitybos

įpročiai yra geresni, lyginant su Lietuvos vidurkiu, 1,4 proc. mažiau išgeria energetinių gėrimų, 2,1 proc. mažiau suvartoja gazuotų saldžių gėrimų, 2,3 proc. mažiau suvartoja saldumynų, bei 8,2 proc. į paruoštą maistą papildomai nededa druskos. Tačiau Molėtų rajono gyventojai 1,5 proc. mažiau suvartoja daržovių, lyginant su Lietuvos vidurkiu.

Sveikatai rizikingo elgesio rodikliai Molėtų rajone taip pat yra geresni, lyginant su Lietuvos vidurkiu. Tik du rodikliai yra blogesni:

- 1,8 proc. daugiau suaugusiųjų, kurie per paskutines 30 dienų kasdien vartojo alkoholinius gėrimus, lyginant su Lietuvos vidurkiu;
- 3,3 proc. mažiau Molėtų gyventojų dėvi šalmsus, važiuodami dviračiu, lyginant su Lietuvos vidurkiu.

15 proc. daugiau Molėtų rajono gyventojų turi ilgalaikių sveikatos problemų. Laimingumo lygis 18,2 proc. mažesnis, lyginant su Lietuvos vidurkiu.

Manome, kad ir šių rodiklių blogėjimui reikšmės turėjo COVID-19 ligos pandemija Lietuvoje.

Džiugu, kad Molėtų rajono gyventojai net 3 proc. daugiau užsiima aktyvia fizine veikla, lyginant su Lietuvos vidurkiu, 0,5 proc. daugiau tamsiu paros metu nešioja atšvaitus, 4,6 proc. daugiau segi saugos diržus važiuodami automobiliu, lyginant su Lietuvos vidurkiu. 2,3 proc. daugiau Molėtų rajono gyventojų savo gyvenimo kokybę vertina kaip gerą arba labai gerą, lyginant su Lietuvos vidurkiu.

IŠVADOS

Iš pateiktų duomenų matyti, kad 2021 m. Molėtų rajono savivaldybėje 8 rodikliai yra geresni už Lietuvos vidurkį ir dvylika rodiklių yra blogesni, iš jų 3 rodikliai priskirti prioritetinėms problemoms:

- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu/standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
- mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų/standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyv.;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje.

Kiti rodikliai yra panašūs į Lietuvos vidurkį.

Molėtų rajone 2021 m. nuo alkoholio sąlygotų priežasčių mirė 7 gyventojai (2020 m. – 6, 2019 m. – 7, 2018 m. – 8). Per keturis metus nuo alkoholio sąlygotų priežasčių mirė 28 Molėtų rajono gyventojai. Mirtingumas dėl alkoholio sąlygotų priežasčių didžiausias yra 45–64 metų amžiaus grupėje.

Molėtų rajone 2021 m. dėl kraujotakos sistemos ligų mirė 206 asmenys (iš viso 2021 m. mirusių asmenų dėl visų priežasčių – 386), tai sudaro daugiau nei pusė 53,4 proc. visų mirčių (2020 m. – 223, 2019 m. – 167, 2018 m. – 218, 2017 m. – 209 mirtys). Didžiausias mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų buvo 65+ amžiaus grupėje.

2021 m. Molėtų rajone gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinėje programoje dalyvavo 1 471 moteris (2020 m. – 1 303, 2019 m. – 1 364, 2018 m. – 1 380). Naudojantis mirties atvejų ir jų priežasčių registro duomenimis 2021 m. Molėtų rajone nuo gimdos kaklelio vėžio mirė 6 moterys (4 kaimo gyventojos ir dvi miesto, kurių amžius siekė nuo 44 iki 85 metų).

Dalyvavimo prevencinėje programoje rodiklių mažėjimui turėjo reikšmės COVID-19 ligos pandemija Lietuvoje. Prioritetas buvo COVID-19 ligos valdymas ir kontrolė. Gydytojai pacientus konsultavo nuotoliniu būdu, profilaktiniai patikrinimai buvo dalinai arba visai nevykdomi, dauguma visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų buvo teikiamos nuotoliniu būdu.

REKOMENDACIJOS

Politikos formuotojams

- Skatinti glaudesnę sveikatos priežiūros, NVO ir kitų įstaigų bendradarbiavimą politiniame lygmenyje.
- Didinti projektų finansavimą, kurie leistų tiesiogiai ir netiesiogiai pagerinti Molėtų rajono gyventojų sveikatą.
- Mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą (licencijų verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais).
- Didinti žmonių užimtumą, kuriant naujas darbo vietas. Ypatingą dėmesį skirti vaikų ir jaunimo užimtumui didinti, steigiant atviras jaunimo erdves, dienos centrus.
- Kelti visų sektorių ir specialistų, dalyvaujančių sveikatinimo veikloje, kvalifikaciją sveikatos stiprinimo klausimais.
- Užtikrinti teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę.

Specialistams

- Didinti priklausomybių konsultanto paslaugų teikimą savivaldybės gyventojams (elgesio korekcijos grupiniai užsiėmimai asmenims, rizikingai ir žalingai vartojantiems alkoholį, savipagalbos grupių organizavimas asmenims, kurių šeimos nariai rizikingai ir žalingai vartoja alkoholį).
- Užtikrinti psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimą savivaldybės gyventojams (individualios konsultacijos, grupiniai užsiėmimai).
- Įstaigoms bendradarbiaujant skatinti jaunos asmenis dalyvauti ankstyvosios intervencijos programoje, kuri skirta 14-21 m. jaunimui, kurie dar nėra priklausomi nuo psichoaktyviųjų medžiagų, bet jau turi nereguliaraus vartojimo patirtį.
- Skatinti asmens sveikatos priežiūros įstaigas glaudžiau bendradarbiauti su Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuru, įgyvendinant Sveikatos stiprinimo programą, skirtą širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai.
- Didinti gyventojų informuotumą apie nemokamas valstybines prevencijos programas, siekiant užkirsti kelią klasingoms ligoms.
- Propaguoti sveiką gyvenimo būdą: sveikiau maitintis, daugiau judėti, tinkamai pailsėti.
- Aktyviai dalyvauti Utenos rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro ir kitų įstaigų, nevyriausybinių organizacijų sveikos gyvensenos ugdymo veiklose: seminaruose, stovyklose, akcijose, mokymuose, diskusijose, paskaitose ir kituose renginiuose.